

Leon de Winter

*De (ver)wording van de
jongere Dürer*

ROMAN

2014

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

‘Om een (jammer genoeg fantastisch) voorbeeld te geven: als alleen al alle reclame makende en alle indoctrinerende informatie- en ontspanningsmedia zouden verdwijnen, zou het individu in een traumatische leegte gedompeld worden, waar hij de kans zou krijgen zich te verwonderen en te denken, zichzelf (of liever gezegd, de negatieve kant van zichzelf) en zijn samenleving te leren kennen. Beroofd van zijn onechte vaders, leiders, vrienden en afgevaardigden zou hij weer opnieuw moeten leren spreken. Maar de woorden en zinnen die hij zou vormen, zouden wel eens heel anders kunnen uitvallen, evenals zijn verlangens en angsten.’

Herbert Marcuse, *De eendimensionale mens*

I

Toen de negentienjarige, werkloze jongere Dürer de jeugdgevangenis Nieuw Vosseveld te V. had verlaten en per bus op weg was naar het enkele kilometers verder gelegen provinciestadje 's-H., was het alsof hij gedurende een ogenblik een stilstand in zijn denken beleefde, en ontdekte hij het onvermogen om datgene waar hij naar keek met woorden te verbinden en vervolgens te verwerken.

Wat was er gebeurd?

Dürer had zijn blik over de achterhoofden van de passagiers voor hem in de bus laten dwalen en daarna, toen de bus bij een halte tot stilstand was gekomen, naar buiten gekeken, waar hij in een benzinstation een jongen en een meisje, beiden gekleed in overall, had ontwaard; tot zijn verwondering legde de jongen een hand op een borst van het meisje, dat zich tegen hem aandrukte en haar lippen tuitte; op dat moment werd Dürers aandacht getrokken door het gejuich van soldaten rondom een voetbalveld, dat achter het benzinstation lag, en hij zag hoe een speler de witte bal die vanuit het doel terug in het veld rolde nogmaals hard tegen het net trapte. De bus zette zich in beweging; tegelijkertijd ontnam een goederentrein hem het uitzicht op het voetbalveld; nu

zag Dürer de rails die het benzinestation van het veld scheidden; hij probeerde nog naar het paartje te kijken, hoopte dat de bal op de middenstip werd gelegd, wilde naar de zich verontschuldigende keeper kijken, schrok van het naar de bus toegekeerde gezicht van de treinmachinist en verwachtte dadelijk het schurende geluid van over elkaar schuivende wagons, de doffe rommel van ontploffende benzinetanks en...

Later, toen hij in de stationsrestaurantie van het stadje van zijn verwarring probeerde te bekomen, wilde hij alles wat hij zag in zich opnemen om zichzelf te bewijzen dat die leegte in zijn hoofd kortstondig was geweest. Dürer keek om zich heen; hij zag een krantenhanger die tussen een kapstok en een telefoon aan een muur hing. De kop *NTIG PROCENT OM* was echter het enige van de krant wat Dürer kon lezen. De onvolledigheid van die woorden verontrustte hem, en hij las, alvorens de restaurantie te verlaten en op het perron de intercity naar zijn woonplaats A. te nemen, enkele malen de woorden op het onaangeroerde suikerzakje en daarna de tekst op een bierviltje dat naast hem op een stoel lag. Op weg naar het perron drong het tot hem door dat hij zowel bij de suikerzakjestekst als bij die op het bierviltje niet had hoeven nadenken. Wat was hem eigenlijk overkomen?

Plotseling meende hij in ieder voorwerp dat hij waarnam een moeilijkheid te ontdekken. De deur van de restaurantie, de straat, de trappen voor de stationshal, niets was hem vanzelfsprekend, hij voelde een uitputtende angst voor alles wat hem omringde. De tegels waarover hij liep brandden in zijn voetzolen, de lucht die hij inademde verstopte zijn longen, de hitte beet in zijn huid.

Hij wilde zich verheugen, dacht Dürer, hij had verwacht te barsten van geluk.

De reclameborden op het perron leken Dürer overmatige bewijzen van hun eigen zinloosheid. Hadden de mensen om hem heen niet allemaal doodskoppen? Gingen ze maar weg, wenste hij, hij wilde een trein nemen die alleen maar de andere kant opging. Als laatste stapte hij in. Het eentonige gedreun van de wielen kalmeerde hem. Hij sprak zich toe met geruststellende woorden en de verwarring die hem vanaf de busrit in haar greep had gehouden verminderde. Nu hij zijn ademhaling onder controle had probeerde hij een verklaring te vinden voor zijn gedrag. Elke reden die hij aanvoerde leek hem ongeldig. De mogelijkheid dat hij plotseling gek geworden was kwam hem voor als de meest zinnige. Maar dat hij deze mogelijkheid serieus nam klopte daarbij niet, omdat een gek zichzelf normaal zou vinden.

Het gesprek, dat gedurende de hele treinreis twee banken verder in zijn coupé werd gevoerd, kon Dürer niet volgen. Wat hij zo nu en dan, tussen het geknars van de assen en het zingen van de wind door het door hem laaggedraaide raam, opving waren niet te duiden klanken zonder ritme en samenhang. De langsglijdende weilanden en de langzaam veranderende horizon vulden zodanig de geluiden aan die Dürer hoorde, dat hij zichzelf voelde wegzakken in een toestand waarin de spanningen van hem afdreven; hij sloot zijn ogen en liet zijn oogharen met de zon spelen. Hij voelde zich vreselijk moe, alsof hij een zware krachtsinspanning had verricht. Op eens durfde hij dwars op de bank te gaan liggen; hij trok zijn benen op. Niets wilde hij meer zien, de onmacht die

hij in de bus had ervaren wilde hij uit zich wegdrücken. Na enige tijd meende Dürer dat zijn gedachten, zijn gevoelens en de beelden om hem heen weer met elkaar in overeenstemming waren. Voorzichtig nam hij de coupé in zich op; snel daarop verstoorde de man van de, zoals Dürer eerder in een in het bagagerek gevonden blad van de spoorwegen had gelezen, ‘handige Intercitybar van de gerenommeerde Wagon-Lits’ Dürers gevoel van evenwicht. Een *waanharmonie*, noemde hij het dadelijk: de door hem waargenomen beelden en geluiden (een zweterige ober met een rammelend, vet karretje) konden, benoemd met de woorden van het spoorwegenblad, onmogelijk dezelfde beelden en geluiden blijven!

Halverwege de reis, kort nadat de trein het station van U. verlaten had, nam er tegenover hem een vrouw plaats die een grote labradorreu gebod tussen Dürer en haar, in de smalle ruimte voor de benen, te gaan liggen. Het dier legde daarbij een poot op Dürers rechterschoen. Wat moest hij nu doen? Glimlachen, kwaad opstaan, de hond aaien? Wat een vreemde gewaarwording om zich in een situatie die ogenschijnlijk niets te doorgronden had en geen bijzondere aandacht vereiste af te vragen hoe er gereageerd moest worden! Alsof hij niet meer kon accepteren dat de vrouw en de hond zonder bijbedoelingen in zijn nabijheid waren! Kon hij alles maar uit elkaar scheuren om de kern te vinden!

Aan de andere kant van het gangpad ging een bejaard echtpaar zitten; de oude man knikte voortdurend met zijn hoofd, de oude vrouw keek strak voor zich uit naar de lege bank tegenover haar. De man begon te hoesten; zijn hoofd schokte heftig in een verkleurde zakdoek. De

vrouw leek hierop niet te reageren; pas toen hij kalmeerde keek zij hem aan. Dürer voelde zich bij de blikwisseling tussen de man en de vrouw getuige van een intiem moment, en hij wendde zijn gezicht af. Hij verstijfde van angst bij de gedachte alleen oud te moeten worden, niemand te bezitten die hem kon herinneren aan een vroeger. Maar als hij nu leefde, in een periode die hij later zijn vroeger zou noemen, dan was het ouder worden vergeefs! Alles liever dan dit heden! In zijn radeloosheid snoof hij luid; de hond en de vrouw keken hem tegelijk aan. In de wc kotste hij zijn ontbijt uit, daarna voelde hij zich een stuk beter. De gedachte dat de angst veroorzaakt was door het ontbijt dat hij voor zijn vrijlating had genuttigd vond hij belachelijk. Staande bij de deur van het compartiment keek hij lange tijd naar de hond; toen ging hij opnieuw tegenover de vrouw zitten. De kreten die zich aanboden in het tijdschrift, dat de vrouw met een aan haar onderlip bevochtigde duim doorbladerde, ontweek hij zo veel mogelijk.

Op het Centraal Station van A. liet Dürer zich opnemen in de stroom mensen die zich in de lange gangen perste. Buiten bleef hij een ogenblik verward staan; het bevreedde hem dat tijdens zijn afwezigheid niets was veranderd. Toen hij zich opnieuw liet opnemen in een stroom mensen – die welke van het station naar de binnenstad van A. vloeit – besloot hij dat de verwarring van zojuist eigenlijk niet de onbeweeglijkheid van de stad had betroffen maar de onbeweeglijkheid van Dürer zelf zoals hij daar op het stationsplein had gestaan. Gelukkig ontdekte hij de dansende borsten van sommige hem passerende vrouwen, die ten gevolge van het warme

weer – Dürer trok zijn jack uit en stopte het in de grote papieren tas die hij met zich meevoerde – schaars waren gekleed. Hij merkte echter dat hij een erectie kreeg en liep vervolgens met de papieren tas voor zijn buik langzaam langs de etalages van winkels tot de spanning uit zijn lid was verdwenen.

Op een plein in het centrum was het zo druk en warm, dat hij het gevoel kreeg weer te moeten kotsen.

In een modern ingerichte bar dronk hij een Coca-Cola en dacht hij zonder reden en emotie aan zijn moeder.

Niet veel later nam hij de bus naar een buitenwijk van A., waar zijn ouders woonden.

Bij de bushalte was hem het volgende overkomen. Een aantal kleurlingen stond om Dürer heen. Toen de bus gearriveerd was en de deuren openklapten vluchtte Dürer uit het groepje in beweging komende wachenden: hij wilde niet meer reageren als een schaap in een kudde. Nadat de bus was vertrokken ontdekte hij een in het blauw geklede negerin die, dat wist hij zeker, evenals Dürer op deze verbinding had gewacht. De volgende bus kwam spoedig en Dürer stapte in. Hij nam achterin plaats en zag bij het vertrek dat de negerin nog steeds bij de halte stond en om zich heen keek alsof ze de bus niet had opgemerkt. Toen ze uit het zicht verdwenen was, drong het tot Dürer door dat ze sprekend leek op een negerin in een pornoblaadje, waarbij hij zich in de cel meermalen had afgetrokken. Deze ontdekking bracht het schaamrood op zijn wangen. Vooroverbuigend, veinzend de veters van zijn schoenen te strikken, bedacht hij dat het nu was alsof hij zich in een tijdloze

droom bewoog en niet kon ontwaken. Dat wat hij daarna door de ramen van de bus voorbij zag komen, nam Dürer dan ook niet meer serieus.

Hij noemde dit zijn eerste nieuwe belevenis in zijn woonplaats.

In de buitenwijk was de hitte verdraaglijk. De wind, die tussen de flats vrij spel had, bracht Dürer verkoeling, wat op het einde van de busrit het enige was waarnaar hij had verlangd. In de lift probeerde hij zichzelf als een onbekende te bekijken. Hij zag het mechanische in de reis van V. naar de flat van zijn ouders, waar zijn bed stond. Hij voelde niets, constateerde hij, als een afgestelde machine had hij zich bewogen.

Zijn moeder begroette hem. Dürer voelde zich plotseling afgemat en liet haar begaan. Hij ging op de bank zitten en keek naar de dijk die was opgeworpen om een toekomstige metro naar het hart van de stad te dragen. Op verscheidene vragen van zijn moeder antwoordde hij lusteloos. De belangstelling die zij voor hem aan de dag legde kon hij onmogelijk als vanzelfsprekend beschouwen. Hij keek lange tijd naar haar en hij beseftte dat hij het voor het eerst van zijn leven walgelijk vond zich het kind van dat drukke, zenuwachtige schepsel te noemen, nooit eerder had hij zo'n grote afstand ervaren tussen hem en haar; hij schaamde zich dat hij dankzij haar bestond, dat hij tussen haar dijen had gelegen; de enige overeenkomst tussen hen was het adres, dacht hij. Dürer zag de intercity, die al gebruikmaakte van de spoordijk, voorbijkruipen en kon zich niet herinneren vanuit de trein de flat herkend te hebben. Eigenlijk

kon hij ook geen woorden verbinden aan de woning, zo nietszeggend waren de voorwerpen om hem heen; zoals hij evenmin met woorden een juist beeld kon geven van zijn gezicht, zo weinigzeggend vond hij zijn wenkbrauwen en oorlellen. Hij kon alleen *over* de voorwerpen praten, besepte Dürer, hij kon ze benoemen, wat hij er verder mee moest was hem een raadsel, zo dacht Dürer bij het zien van de nieuwe aansteker op het salontafeltje, die hij op het laatste moment niet ter hand had genomen. Hij bladerde door het omroepblad, vervolgens door enige geïllustreerde tijdschriften. Onder het televisietoestel vond hij een oud nummer van een weekblad, dat hij herkende aan een naakte pin-up, die haar kont opvallend ver achteruit stak en met haar handen haar borsten leek te wegen; de datum bij het achterhoofd van de pin-up, die voor de dag lag dat hij in hechtenis was genomen, deed hem glimlachen, alsof alles verzonnen was. Met opzet legde hij dit tijdschrift boven op het stapeltje. De koffie, die zijn moeder inmiddels had gezet, dronk hij terwijl hij voor het raam stond. Het liefst zou hij voor de koffie betalen. De op het schoteltje gemorste koffie dronk hij na de koffie in het kopje te hebben teruggegoten.

In de slaapkamer, die hij met zijn broer deelde, zag hij dat zijn bed bezaaid lag met vreemde voorwerpen. Zijn moeder verontschuldigde zich en zei dat ze er niet op gerekend had dat hij zo vroeg zou komen. De afkeer die door de blaadjes, sokken, overhemden en slipjes bij Dürer teweeggebracht werd was zo hevig, dat hij zijn broer, als deze in de woning aanwezig zou zijn geweest, zou hebben aangevlogen. Hij stuurde zijn moeder weg,

gooide de papieren tas op de grond leeg en schoof de hele inhoud onder zijn bed. Het verscheuren van de tas werkte rustgevend; hij vergat de woede snel. Dürer keek tot zijn vader, broer en zuster van hun werk thuiskwamen naar de Duitse televisie, die dankzij de centrale antenne kon worden ontvangen. De respectieve begroetingen waren noch koel, noch hartelijk; hij wist niet of hij daarmee tevreden moest zijn. Later op de avond kwam de vriend van zijn zuster langs, door wie hij nadrukkelijk vriendelijk werd begroet. Alsof er niets was gebeurd, dacht Dürer; hij ging snel naar de wc. Toen hij terugkwam, waren zijn zuster en haar vriend al weg. Zijn vader, die hem één keer had bezocht en daarbij overdreven verheugd was geweest over Dürers werk in de gevangenisbibliotheek, deed moeite zo nu en dan wat te zeggen, maar Dürer wist telkens niets te antwoorden, omdat hij alleen met ja! of nee! op de algemene waarheden van zijn vader kon inhaken. Het gebak bij de koffie en de zoutjes bij de pils waren even overbodig als de opmerkingen van zijn vader. Hij had toch gevangen gezeten? dacht Dürer. Zijn broer ging vroeg slapen. Omdat hij rekening moest houden met het feit dat hij in de ochtendploeg zat, wilde Dürer dat zijn broer zei, maar deze voegde aan zijn mededeling toe dat hij gisteravond te laat naar bed was gegaan. Op de televisie zag Dürer twee afleveringen van Amerikaanse series. De eerste ging over een man die winkeliers die hem minderwaardige goederen hadden verkocht doodstak, de tweede ging over een vrouwenbende die bankovervallen pleegde. Bij de eerste werd in het begin de aandacht afgeleid en leek de zaak te zijn opgelost, maar al snel bleek de verdachte zich te hebben

geïdentificeerd met de echte moordenaar en dus helemaal geen echte verdachte te zijn. De echte moordenaar werd op het einde door een inspecteur doodgeschoten: de moordenaar sloeg door de kracht van de kogel achterover en viel vervolgens via een ruit op de zesde verdieping van een gebouw op de stoep te pletter. Bij de tweede serie werd de vrouwenbende opgerold zonder dat de vrouwen daarbij iets overkwam. Zelfs het onverwachte op de televisie had alle verrassing verloren; het deed er niet toe of de moordenaar verpletterd op straat lag of na veertien jaar cel, dankzij goed gedrag, voor het eerst weer een grasveld betrad; want beide mogelijkheden waren verbruikt; hij hoopte op een storing of een schakelfout. Toen Dürer naar bed ging zag hij dat de spullen van zijn broer waren opgeruimd. Het duurde lang alvorens hij sliep. In de rustige, gelijkmatige ademhaling van zijn broer, in het klamme laken, in de bekende geur van de kamer, in het motief van de gordijnen, in alles vond Dürer iets afschrikwekkends.

De volgende dag was een vrijdag. Dürer ontwaakte met het gevoel dat zijn lichaam hem in de weg zat. Liever was hij alleen maar *opgestaan*, nu moest hij het laken terugslaan, zijn benen over de rand van het bed zwaaien, zich oprichten, naar de wc lopen, zijn lid vasthouden, zijn ogen dichtknijpen voor het ochtendlicht, enzovoorts. Ook de snee brood die hij in de keuken met boter besmeerde en met kaas belegde was hem te veel. Die stompzinnige maag! dacht hij, dat ellendige kauwen, en met grote brokken slikte hij de boterham door. Hij verliet de woning voordat de anderen waren ontwaakt;

zijn broer had hij niet horen weggaan. Het was halfzeven. Buiten was het op dit uur nog fris. Ofschoon hij dat nooit eerder zomaar had gedaan, voelde hij de behoefte een stuk te rennen. Terwijl hij de trottoirtegels onder zich voorbij zag schieten vergat hij het ongenoegen met zijn lichaam. Bij het zien van een politiewagen hield hij in en probeerde hij de versnelde ademhaling aan te passen bij de vertraagde loopsnelheid. In een parkje ging Dürer verlangend op een bank zitten, maar het bevredigde hem niet. Het gekwetter van de vogels viel hem nu voor de eerste keer op. Onder de bank zag hij een prop krantenpapier die hij met een voet naar voren schoof en vervolgens voorzichtig openvouwde. Er lag een dode cavia in, Dürer sloot het pakje en legde het op de al overvolle afvalbak naast de bank. Daarna volgde Dürer een pad en kwam hij uit op een uitgestrekt gazon, waarover een man liep die een grote bouvier aan een lijn met zich meevoerde. De man schoof de halsband over de kop van de hond en wierp een stuk hout weg. De bouvier rende naar de plek waar de tak terechtgekomen was, bracht het hout terug naar de man, en ging dan voor diens voeten liggen. Dit herhaalde zich voortdurend. Dürer kreeg er genoeg van om op het gazon rond te lopen zonder een hond te bevelen en keerde terug naar huis. Zijn vader, moeder en zuster trof hij aan het ontbijt. Dürer schrok van de manier waarop zij langzaam, als op een startsein, hun hoofden naar hem toewendden en op hun gezichten een glimlach deden verschijnen. De snelheid waarmee zij, toen zij de opdringerig geplooiden wangen bij elkaar bemerkten, hun blikken neersloegen en de maaltijd voortzetten, kon Dürer niet meer van de gedachte

afhouden dat hij zijn ouders en zijn zuster had ontmaskerd. Daarop luisterde hij enige tijd naar de radio om zijn aandacht af te leiden van de weerzinwekkende schedels; pas de nieuwsberichten verdrongen die beelden. Hij lette scherp op de nieuwslezer en hij was van plan bij eventuele versprekingen op te bellen om zijn vreugde te uiten, want alleen versprekingen konden de van ouderdom krakende woorden in de nieuwsberichten aanhoorbaar maken. Hij ontdekte geen enkele fout en was opgelucht nu niet zijn wijsvinger in de gaten van de kiesschijf te hoeven steken. De muziek die hij daarna hoorde vond Dürer weinig aantrekkelijk. In de keuken schonk hij een glas melk in en hij merkte tot zijn opluchting dat zijn vader en zuster naar hun werk waren; zijn moeder was in een slaapkamer. Dürer opende een raam in de huiskamer, schoof een stoel bij en bladerde door de tijdschriften van de laatste weken. De radio had hij wat zachter gedraaid. Als hij niet las keek hij naar de nieuwe spoordijk, als hij niet naar de nieuwe spoordijk keek luisterde hij naar de radio, zoiets moest het toch zijn, bedacht hij. Hij werd moe van het lezen en vroeg zich af waarmee zijn moeder nu bezig was. Daarna zocht hij in de kast van zijn broer naar spullen, die deze zich tijdens zijn afwezigheid had aangeschaft. Toen Dürer op zijn horloge keek, vond hij dat de tijd snel ging. Bij vergelijking van de tijd die zijn horloge aangaf met die van de klok in de keuken herzag hij zijn mening echter, omdat de keukenklok veel plomper was dan zijn horloge. Hij belde de tijd melding van de PTT. Tot het middageten wandelde hij nog wat rond de flat. 's Middags deed Dürer voor zijn moeder enige dringende boodschappen

in het nabijgelegen winkelcentrum. Hij was van plan lang weg te blijven. Dürer herinnerde zich dat hij in het winkelcentrum altijd het gevoel had er lang niet geweest te zijn – zelfs als hij er voor een tweede keer op één dag kwam, leek het of maanden verstreken waren sinds zijn laatste bezoek; van belang hierbij, zo veronderstelde Dürer, was misschien het feit dat indertijd de opening van het winkelcentrum was voltrokken door de koningin. Het behield daardoor voor hem altijd de vreemde opwinding uit zijn kinderjaren. Plotseling voelde Dürer zich bedrogen en hij schudde de herinnering van zich af. De droge, sinds de opening niet meer in gebruik zijnde vijver in het midden van het winkelcentrum bood een meer vervallen indruk dan enige tijd geleden, en alsof hij er een wraak mee uitvoerde grijsde Dürer breed. Twee jongens die hem passeerden joelden hem daarbij uit. Het meisje in de groentewinkel keek hem niet aan. Was hij dan zo naakt dat iedereen door hem heen zag? Bij het terugkrijgen van wisselgeld liet hij het geld als water tussen zijn vingers glippen. Ofschoon fietsen er verboden was, moest hij opzij springen voor een kale man op een oude verroeste Gazelle. Alsof het leven hem op de hielen trapte, dacht Dürer. Snel liet hij het winkelcentrum achter zich. In de verte zag hij de flat van zijn ouders en hij probeerde hun woning te vinden. Hij telde de verdiepingen en ramen. Eindelijk, na enkele keren opnieuw te zijn begonnen, meende hij de plaats van de woning gevonden te hebben, maar hij kon geen verband leggen tussen wat hij zag en wat hij had gezien vanuit de woning. De gedachte aan de mogelijkheid dat hij zo dadelijk vanuit de flat de trottoirtegels zou kunnen aan-

wijzen waarover hij had gelopen, bezorgde hem rillingen. Thuis stond hij lang onder de douche; zijn moeder bonsde op de deur. Ofschoon hij juist aanstalten maakte de kraan dicht te draaien, bleef hij nu onder de straal staan, bewegingloos, starend naar de tekeningen op de beslagen spiegel tegenover hem. De schone kleren die hij aantrok brachten hem op de gedachte dat hij nu opnieuw kon beginnen, maar hij wist niet waarmee.

De Duitse televisie besteedde aandacht aan regionaal nieuws. Een folkloristische dansgroep trad op bij een plattelandsfeest in een deelstaat, een orkestje speelde de muziek waarop de dansgroep bewoog. Dürers moeder, die plotseling achter hem stond, sprak, zonder rekening te houden met de melodie, de tekst van het liedje. Het greefde Dürer dat zij geen enkele emotie in haar stem legde. Nadat de beelden van het feest vervangen waren door het beeld van een pratende man voor een boekenkast, zette hij het toestel uit. Op de radio was een gesprek over jeugdwerkloosheid. Dürer draaide de volumeknop zo ver open, dat zijn moeder verschrikt kwam toelopen. Hopeloos, dacht Dürer.

Het volgende ogenblik dacht hij weer wat anders. Dat ging zo door tot etenstijd, en ook daarna.

De hele avond spookte door Dürers hoofd de melodie van een liedje; hij raakte die maar niet kwijt en werd er zelfs kwaad op toen het hem niet lukte de woorden die erbij hoorden te vinden. Plotseling was de melodie verdwenen en even later kon Dürer de tekst citeren; ook zinnen waarvan hij zich niet herinnerde ze ooit te hebben gehoord wist hij op te diepen, zo sterk zelfs dat hij

ze voor zich zag als ondertitels op de televisie; ze pasten wonderwel bij de woning. Deze nacht droomde Dürer over de school die hij had doorlopen. Tijdens de middag-pauze doezelde hij voor de deur van de school in de zon. Hij schrok op toen er iemand tussen hem en de zon ging staan. Het was de leraar met wie Dürer het best kon op-schieten. Maar deze beschuldigde hem ervan een nietsnut te zijn. Verwonderd keek Dürer hem aan. Hij ging staan en antwoordde dat hij niet hoefde te werken voor school omdat hij intelligent was en een opleiding volgde die onder zijn niveau lag. Met de geringste krachtsinspanning kon hij aan zijn verplichtingen voldoen. Niets mee te maken, zei de leraar en hij schopte Dürer van het schoolterrein af. Alleen wie werkte telde mee, riep hij Dürer na, die daarop boven het hoofd van de leraar ging vliegen, waarbij hij ervoor zorgde net buiten bereik van de driftig naar Dürers benen springende leraar te blijven. Opeens wist deze Dürers benen toch te grijpen en hij trok hem naar beneden. Dürer viel en bleef vallen. In het zweet badend werd hij wakker. Hij lag op de grond naast zijn bed en ervaarde het donker om hem heen als de een of andere ondoordringbare stof. Ooit moest deze nacht toch eens eindigen? dacht Dürer. De ogen gesloten, zijn lichaam gespannen, stond hij op. Alsof hij door een muur brak! Het aanknippen van het licht in de wc en het bevochtigen van zijn gezicht werkten bevrijdend. Dürer sliep in na zich geconcentreerd te hebben op de melodie van een liedje, waarvan hij zich alleen de tekst kon herinneren.

's Ochtends, bij het lezen van de krant, herinnerde Dürer zich het gevoel dat in hem gekropen was tijdens